

Reduta Ordona Adama Mickiewicza, czyli jak powstała legenda

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Film](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Adam Mickiewicz, *Reduta Ordona* *Opowiadanie adiutanta*, [w:] tegoż, *Wiersze*, Warszawa 1982, s. 302–305.
- Źródło: Marcin Napiórkowski, *W obronie Reduty Ordona. Historia i mit*, „Rocznik Antropologii Historii” 2012, nr nr 1(2), s. 70–71.

Reduta Ordona Adama Mickiewicza, czyli jak powstała legenda

Georg Wunder, *Szturm Warszawy*

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Co naprawdę wydarzyło się w Reducie Ordona? Jak stała się symbolem heroizmu – jednym z największych narodowych mitów? Jaką rolę w tworzeniu tej legendy spełnił poemat Mickiewicza?

Utwór *Reduta Ordona* z podtytułem *Opowiadanie adiutanta* został napisany w formie relacji naocznego świadka – jednego z uczestników obrony Warszawy podczas powstania listopadowego. Notatka prasowa, która ukazała się zaraz po wybuchu w reducie, opisywała wydarzenie jako akt poświęcenia, bohaterski czyn podporucznika artylerii Konstantego Ordona. Taką też wersję historii przekazano również Adamowi Mickiewiczowi. Czy jednak Ordon faktycznie podjął decyzję o wysadzeniu fortyfikacji i zginął na gruzach?

Twoje cele

- Poznasz prawdziwą historię obrony Reduty Ordona.
- Przeanalizujesz proces powstawania mitu narodowego.
- Ocenisz znaczenie poematu Mickiewicza dla budowania wzorca patriotyzmu.

((Marcin Napiórkowski

W obronie Reduty Ordona. Historia i mit

6 września 1831 roku powstańcy bronili Warszawy przed nadciągającymi wojskami rosyjskimi, między innymi z wykorzystaniem szeregu rozmieszczonych na przedmieściach fortyfikacji umożliwiających prowadzenie ostrzału artyleryjskiego. Znajdowała się wśród nich także interesująca nas reduta nr 54, która przeszła do historii jako Reduta Ordona. Stała się słynna nie ze względu na wyjątkowo skuteczny ostrzał i dzielną obronę, lecz z powodu eksplozji – już po zdobyciu umocnień przez Rosjan – w wyniku której zginęło wielu napastników. Z punktu widzenia dobrze poinformowanego Ludwika Mierosławskiego wybuch był przede wszystkim skutkiem panującego na polu bitwy chaosu: „wtem podłożony ogień do szancowej prochowni wyrzuca razem zwyciężonych i zwycięzców w powietrze” – nikt nie wie, co właściwie się stało i za czyją sprawą. (...)

Grobowiec Ordona na Cmentarzu Łyczakowskim
Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY 1.0.

Niemal natychmiast zrodziła się legenda, zgodnie z którą eksplozja stanowiła efekt heroicznego poświęcenia obrońców.

W „Kurierze Polskim” ukazała się notatka, która wkrótce miała stać się załączkiem jednego z najlepiej utrwalonych mitów narodowych: „Do szczególniejszych poświęceń w dniu 6 września, w czasie ataku, należy czyn Konstantego Ordona, podporucznika artylerii, który po mężnym oporze (...), utraciwszy podwładnych, takową wraz z sobą

i dwoma batalionami piechoty nieprzyjacielskiej na powietrze wysadził. Taki czyn jest godzien żołnierza polskiego”.

Wiadomość o bohaterskim czynie Ordona, za pośrednictwem naocznego świadka, Stefana Garczyńskiego, trafia w niedługim czasie do Adama Mickiewicza. Świadek okazał się jednak w tym przypadku bardziej „świadkiem mitu” niż „świadkiem historii” (...) i jego opowieść (...) była raczej streszczeniem rodzącej się legendy niż własnych doświadczeń.

Źródło: Marcin Napiórkowski, *W obronie Reduty Ordona. Historia i mit*, „Rocznik Antropologii Historii” 2012, nr nr 1(2), s. 70–71.

Adam Mickiewicz napisał wiersz *Reduta Ordona* z podtytułem *Opowiadanie adiutanta* w Dreźnie 1832 r. Utwór przybiera formę relacji jednego z uczestników obrony Warszawy przed wojskami carskimi podczas powstania listopadowego. Głównym bohaterem *Reduty Ordona* jest Julian Konstanty Ordon, dowódca w [reducie](#) nr 54, który, będąc świadomym zbliżającej się klęski swojego oddziału, wysadził zgromadzony w [szańcu](#) skład amunicji, aby nie oddać go w ręce wroga. W rzeczywistości do wybuchu doszło prawdopodobnie przypadkiem, a Ordon, który dla przyszłych pokoleń stał się wzorem patriotyzmu i męstwa, wcale nie zginął.

((Adam Mickiewicz

Reduta Ordona

Opowiadanie adiutanta

Nam strzelać nie kazano. — Wstąpiłem na działo
I spojrzałem na pole; dwieście armat grzmiało.
Artyleriji ruskiej ciągną się szeregi,
Prosto, długo, daleko, jako morza brzegi;
I widziałem ich wodza; — przybiegł, mieczem skinął
I jak ptak jedno skrzydło wojska swego zwinął.
Wylewa się spod skrzydła ściśniona piechota
Długą, czarną kolumną, jako lawa błota,
Nasypana iskrami bagnetów. Jak sępy,
Czarne chorągwie na śmierć prowadzą zastępy.

Przeciw nim sterczy biała, wąska, zaostzona,
Jak głaz, bodzący morze, reduta Ordona.
Sześć tylko miała harmat. Wciąż dymią i świecą;
I nie tyle prędkich słów gniewne usta miecą,
Nie tyle przejdzie uczuć przez duszę w rozpaczy,
Ile z tych dział leciało bomb, kul i kartaczy.
Patrz, tam granat w sam środek kolumny się nurza,
Jak w fale bryła lawy, pułk dymem zachmurza;
Pęka wśród dymu granat, szyk pod niebo leci
I ogromna łysina wśród kolumny świeci.

Tam kula, lecąc, z dala grozi, szumi, wyje,
Ryczy, jak byk przed bitwą, miota się, grunt ryje; —
Już dopadła; jak boa wśród kolumn się zwija,
Pali piersią, rwie zębem, oddechem zabija.
Najstraszniejszej nie widać, lecz słysząc po dźwięku,
Po waleniu się trupów, po ranionych jęku:
Gdy kolumnę od końca do końca przewierci,
Jak gdyby środkiem wojska przeszedł anioł śmierci.

Gdzież jest król, co na rzezie tłumy te wyprawia?
Czy dzieli ich odwagę, czy pierś sam nadstawia?
Nie, on siedzi o pięćset mil na swój stolicy,
Król wielki, samowładnik świata połowicy.
Zmarszczył brwi, — i tysiące kibitek wnet leci;
Podpisał, — tysiąc matek oplakuje dzieci;
Skinął, — padają knuty od Niemna do Chiwy.
Mocarzu, jak Bóg silny, jak szatan złośliwy!
Gdy Turków za Bałkanem twoje straszą spiże,
Gdy poselstwo paryskie twoje stopy liże:
Warszawa jedna twojej mocy się urąga,
Podnosi na cię rękę i koronę ściąga,
Koronę Kazimierzów, Chrobrych z twojej głowy,
Boś ją ukradł i skrwawił, synu Wasilowy!

Car dziwi się — ze strachu drżą Petersburczany,
Car gniewa się — ze strachu mrą jego dworzany;
Ale sypią się wojska, których Bóg i wiara
Jest Car. — Car gniewny: umrzem, rozweselim Cara!
Posłany wódz kaukaski z siłami pół-świata,
Wierny, czynny i sprawny — jak knut w ręku kata.

Ura! ура! Patrz, blisko reduty, już w rowy
Walą się, na faszynę kładąc swe tułowy;
Już czernią się na białych palisadach wałów.
Jeszcze reduta w środku, jasna od wystrzałów,
Czerwieni się nad czernią: jak w środek mrowiska
Wrzucony motyl błyska, — mrowie go naciska, —
Zgaś! — tak zgasła reduta. Czyż ostatnie działo,
Strącone z łoża, w piasku paszczę zagrzebało?
Czy zapal krwią ostatni bombardyer zalał?
Zgasnął ogień. — Już Moskał roгатki wywalał.

Gdzież ręczna broń? — Ach, dzisiaj pracowała więcéj,
Niż na wszystkich przeglądach za władzy książęcéj!
Zgadłem, dlaczego milczy, — bo nieraz widziałem
Garstkę naszych walczącą z Moskali nawałem.
Gdy godzinę wołano dwa słowa: pal, nabij;
Gdy oddechy dym tłumi, trud ramiona słabi;
A wciąż grzmi rozkaz wodzów, wre żołnierza czynność;
Na koniec bez rozkazu pełnią swą powinność,
Na koniec bez rozwagi, bez czucia, pamięci,
Żołnierz, jako młyn palny, nabija — grzmi — kręci
Broń od oka do nogi, od nogi na oko:
Aż ręka w ładownicy długo i głęboko
Szukała, nie znalazła — i żołnierz pobladnął,
Nie znalazłszy ładunku, już bronią nie władnął;
I uczył, że go pali strzelba rozogniona;
Upuścił ją i upadł; — nim dobiją, skona!...

Takem myślił, — a w szaniec nieprzyjaciół kupa
Już laźła, jak robactwo na świeżego trupa.

Pociemniało mi w oczach; a gdym łzy ocierał,
Słyszałem, że coś do mnie mówił mój Jenerał.
On przez lunetę, wspartą na mojem ramieniu,
Długo na szturm i szaniec poglądał w milczeniu.
Na koniec rzekł: „Stracona”. — Spod lunety jego
Wymknęło się łez kilka, — rzekł do mnie: „Kolego,
Wzrok młody od szkieł lepszy; patrzaj, tam na wale,
Znasz Ordona, czy widzisz, gdzie jest?” — „Jenerale,
Czy go znam? — Tam stał zawsze, to działo kierował.
Nie widzę — znajdę — dojrzę! — wśród dymu się schował:
Lecz wśród najgęstszych kłębów dymu, ileż razy
Widziałem rękę jego, dającą rozkazy. —
Widzę go znowu — widzę rękę — błyskawicę,
Wywija, grozi wrogom, trzyma palną świecę,
Biorą go — zginął. — O, nie — skoczył w dół, do lochów!” —
„Dobrze — rzecze Jenerał, — nie odda im prochów”.

Tu blask, — dym, — chwila cicho — i huk jak stu gromów.

Zaćmiło się powietrze od ziemi wyłomów:
Harmaty podskoczyły i jak wystrzelone
Toczyły się na kołach — lonty zapalone
Nie trafiły do swoich panew. I dym wionął
Prosto ku nam; i w gęstej chmurze nas ochłonał.
I nie było nic widać, prócz granatów blasku,
I powoli dym rzedniał, opadał deszcz piasku.
Spojrzałem na redutę; — wały, palisady,
Działa i naszych garstka, i wrogów gromady:
Wszystko jako sen znikło! — Tylko czarna bryła
Ziemi niekształtnéj leży — rozjemcza mogiła.
Tam i ci, co bronili, — i ci, co się wdarli,
Pierwszy raz pokój szczery i wieczny zawarli;

Choćby cesarz Moskalom kazał wstać: już dusza
Moskiewska, tam raz pierwszy, Cesarza nie służy!
Tam zagrzebane tyłu set ciała, imiona:
Dusze gdzie? – nie wiem; lecz wiem, gdzie dusza Ordona
On będzie Patron szanów! — Bo dzieło zniszczenia
W dobrej sprawie jest święte, jak dzieło tworzenia:
Bóg wyrzekł słowo stań się, Bóg i zgiń wyrzeczcie!
Kiedy od ludzi wiara i wolność uciecze,
Kiedy ziemię despotyzm i duma szalona
Obleją, jak Moskale redutę Ordona –
Karząc plemię zwycięzców zbrodniami zatrute,
Bóg wysadzi tę ziemię, jak on swą redutę.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Reduta Ordona*

Opowiadanie adiutanta, [w:] tegoż, *Wiersze*, Warszawa 1982, s. 302–305.

Spontanicznie postawiony pomnik – symboliczny grób w prawdopodobnym miejscu, gdzie stała Reduta Ordona

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Słownik

reduta

osłonięty szaniec przeznaczony na działo broniące fortyfikacji obronnych

szaniec

ziemne umocnienie, składające się z wału i rowu, stosowane w celu osłony stanowisk ogniowych artylerii

Film

Polecenie 1

Wysłuchaj pierwszej części wykładu prof. Michała Kuziaka. Przedstaw okoliczności powstania utworu *Reduta Ordona* oraz konsekwencje, jakie legenda sprowadza na jej bohatera.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DFbNFOUo4>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Pierwsza część filmu opowiadającego o prawdzie i fikcji w „Reducie Ordona” Adama Mickiewicza

Polecenie 2

Zinterpretuj słowa „Słowo Ciałem się stało, a Wallenrod – Belwederem” w kontekście powstania listopadowego i twórczości Adama Mickiewicza.

Film

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DPQy84AeM>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film opowiada o prawdzie oraz fikcji w „Reducie Ordona” Adama Mickiewicza

Polecenie 1

Zidentyfikuj i opisz zabiegi mityzacyjne w *Reducie Ordona*, charakterystyczne dla twórczości i rozumienia historii Adama Mickiewicza.

Polecenie 2

Wyjaśnij pojęcie używane przez prof. Michała Kuziaka: *mitopoetycki*. Odwołaj się do przykładów z *Reduty Ordona*.

Ćwiczenie 1

Opisz, jakimi środkami artystycznymi posłużył się Adam Mickiewicz, aby umieścić wysadzenie reduty Ordona w przestrzeni mityczno-religijnej walki dobra ze złem?

Ćwiczenie 2

Podaj, w jaką koncepcję literacko-historyczną kształtującą się w latach 30. XIX w. wpisuje się wiersz *Reduta Ordona*?

Praca domowa

Czy literatura ma moc mitotwórczą? Odpowiedz na pytanie, odnosząc się do różnych przykładów z literatury.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: *Reduta Ordona* Adama Mickiewicza, czyli jak powstała legenda

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- notuje różnice między utworem Adama Mickiewicza *Reduta Ordona* a prawdą historyczną na podstawie różnych źródeł informacji;
- przedstawia okoliczności powstania utworu *Reduta Ordona* oraz konsekwencje, jakie legenda sprowadza na jej bohatera;
- identyfikuje zabiegi mityzacyjne w *Reducie Ordona*;
- interpretuje podane słowa w kontekście powstania listopadowego i twórczości Adama Mickiewicza;
- wyjaśnia pojęcie *mitopoetycki* i odwołuje się do przykładów z utworu;
- omawia, jakimi środkami artystycznymi posłużył się Adam Mickiewicz, aby umieścić wysadzenie reduty Ordona w przestrzeni mityczno-religijnej walki dobra ze złem.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z utworem Adama Mickiewicza *Reduta Ordona*.
2. Nauczyciel prosi uczniów o przeczytanie artykułu Nilsa Åke Nilssona zamieszczonym w internecie. Zadaniem uczniów jest wynotowanie różnic pomiędzy *Redutą Ordona* a prawdą historyczną.
https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał i w kilku zdaniach przybliża temat zajęć. Następnie ustala z uczniami cele lekcji i kryteria sukcesu.
2. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z pierwszą częścią sekcji „Przeczytaj” (fragment tekstu Marcina Napiórkowskiego *W obronie Reduty Ordona. Historia i mit*). Porównują zamieszczone tu informacje z materiałem w przeczytanym w domu artykule.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel włącza film – wykład prof. Michała Kuziaka z sekcji „Film” (po kolei obie części). Uczniowie po obejrzeniu materiału dzielą się na dwie grupy.
 Grupa I:
 - przedstawia okoliczności powstania utworu *Reduta Ordona* oraz konsekwencje, jakie legenda sprowadza na jej bohatera,
 - identyfikuje zabiegi mityzacyjne w *Reducie Ordona*, charakterystyczne dla twórczości i rozumienia historii Adama Mickiewicza.
 Grupa II:
 - interpretuje słowa „Słowo Ciałem się stało, a Wallenrod – Belwederem” w kontekście powstania listopadowego i twórczości Adama Mickiewicza,
 - wyjaśnia pojęcie używane przez prof. Michała Kuziaka: *mitopoetycki* i odwołuje się do przykładów z utworu.
2. Po zakończeniu pracy nauczyciel weryfikuje poprawność odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie w ramach podsumowania wykonują ćwiczenia zamieszczone w sekcji „Film”.
 - Jakimi środkami artystycznymi posłużył się Adam Mickiewicz, aby umieścić wysadzenie reduty Ordona w przestrzeni mityczno-religijnej walki dobra ze złem?
 - W jaką koncepcję literacko-historyczną kształtującą się w latach 30. XIX w. wpisuje się wiersz *Reduta Ordona*?
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Czy literatura ma moc mitotwórczą? Odpowiedz na pytanie, odnosząc się do różnych przykładów z literatury.

Materiały pomocnicze:

- <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1434717,Konstanty-Julian-Ordon-obronca-reduty-nr-54>
- Nils Åke Nilsson, „*Reduta Ordona*”: kilka uwag o stylu batalistycznym, *Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej* 59/4, 157-163, 1968.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Film”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.